

Verkenning Utrecht Verhaalt

*Menukaart van mogelijke verhaallijnen en koepelprojecten
t.b.v. BBOT woordvoerders cultuur op 10 februari 2014*

Provincie Utrecht, afdeling Mobiliteit Economie en Cultuur/ team Cultuur, Erfgoed en Recreatie

Aanleiding

Provinciale Staten hebben bij de behandeling van de Voorjaarsnota 2013 (PS d.d. 15 juli 2013, aangenomen motie 27, ingediend door CDA, Christen Unie, VVD en 50plus) Gedeputeerde Staten opgedragen een actieve rol op te pakken in het verbinden van erfgoed.

In deze motie is geconstateerd dat:

- De provincie Utrecht over een grote schat aan musea, landgoederen, cultuur- en natuurhistorische centra beschikt.
- De geschiedenis van Utrecht onze regio een eigen identiteit heeft gegeven.
- Cultureel ondernemerschap gestimuleerd moet worden.
- Utrecht zo rijk is aan schatten en het daarmee ook een groot deel van de Nederlandse (en Europese) geschiedenis als het ware tentoonstelt.
- De provincie Utrecht naast het uitvoeren van haar kerntaken ook een verbindende rol heeft.

En overwogen dat:

- De verhalen achter de cultuurhistorische schatten kunnen leiden tot een grotere betrokkenheid van inwoners en bezoekers bij deze cultuurhistorische schatten en hun omgeving;
- Samenwerking op thema's door de beheerders van de cultuurhistorische schatten, kan leiden tot een impuls voor cultureel ondernemerschap;
- Door verbindingen te leggen tussen de cultuurhistorische schatten onze provincie en haar erfgoed nog aantrekkelijker wordt voor toeristen uit binnen- en buitenland;
- Het boek Tastbare Tijd dat de provincie Utrecht eerder uitbracht een eigentijds vervolg verdient.

De gedeputeerde is opgedragen een verbindende rol op te pakken door musea, buitenplaatsen en cultuur- en natuurhistorische centra aan te moedigen om meer samen te werken en de erfgoedschatten van de provincie Utrecht voor inwoner en bezoeker beter zichtbaar en beleefbaar te maken.

Leeswijzer

De voorliggende notitie biedt een eerste verkenning van deze motie om de opgedragen verbindende rol vorm te kunnen geven. De notitie laat zich als volgt lezen. Na een beknopte analyse van de huidige erfgoedsector in de provincie Utrecht gaat het document in op de positionering van 'Utrecht Verhaalt' ten opzichte van het beleid dat reeds in uitvoering is. Vervolgens komen ambitie, inhoudelijke focus en de beoogde verhaallijnen aan bod. Ook de beoogde rol van de provincie en de keuze voor twee strategische opgaven komen aan bod. De verkennende notitie eindigt met een menukaart van mogelijke koepelprojecten.

De lezer wordt van harte uitgenodigd mogelijke verhaallijnen toe te voegen danwel een keuze te maken uit het geboden 'verhalen- en projectenmenu'. In de bijlage is een lijst van relevante lopende samenwerkingen op het gebied van Utrechtse erfgoedverhalen opgenomen.

Opzet verkenning

De voorliggende notitie is een resultaat van een inhoudelijke verkenning in de periode oktober 2013-januari 2014 met de volgende elementen:

- Inventarisatie van onderscheidende verhaallijnen passend bij de Utrechtse identiteit.
- Interne analyse over mogelijke doelen, positionering, toegevoegde waarde t.o.v. lopende projecten: gesprekken en werksessie met collega's van het beleidsteam Cultuur, Erfgoed en Recreatie.
- Tien interviews met externe sleutelpersonen van uitvoerende organisaties, zowel in de erfgoed- (bv LEU, kasteelmusea, Utrechtse Musea, Vechtsnoer, Waterliniecentrum io) als toerismebranche (bv Toerisme Utrecht, Uit op de Heuvelrug, RECRON). Zie voor een overzicht bijlage 1.
- Toelichtend gesprek van initiatiefnemer motie (CDA) met gedeputeerde en ambtenaren.

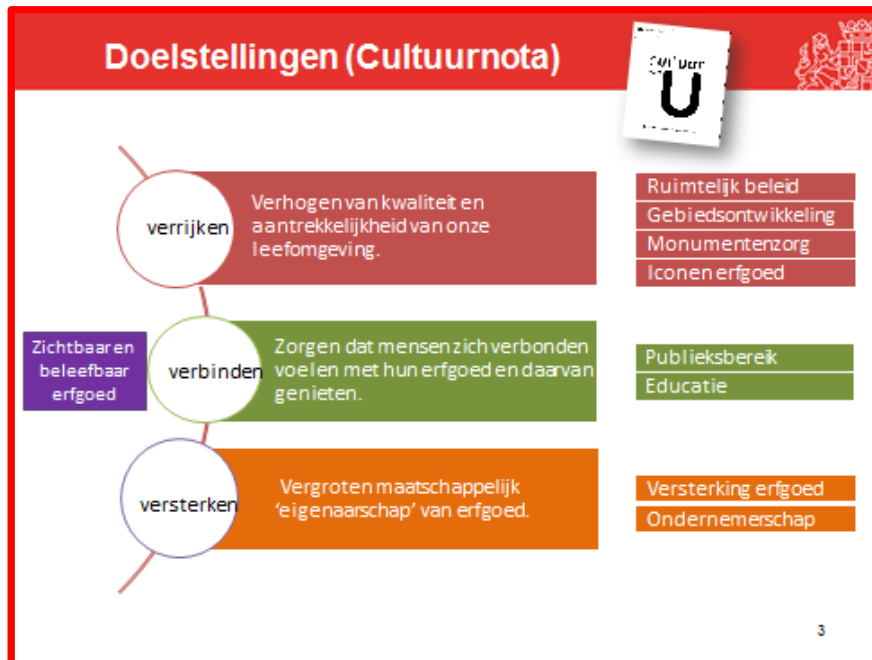
Analyse

De stad Utrecht is onlosmakelijk verbonden met haar regio: "a wonderful city in a beautiful garden", zoals ooit het commentaar was van een Chinese museumdirecteur die vanaf de Domtoren de stad overzag. Niet alleen de stad Utrecht is rijk bedeeld met erfgoed. Ook gemeenten als Amersfoort, Woerden, Vianen, Montfoort, Oudewater, Wijk bij Duurstede, Amerongen en Rhenen zijn aantrekkelijk met een rijk historisch verleden. De Vechtstreek en Utrechtse Heuvelrug zijn bezaaid met kastelen, forten en lustwarandes. De Romeinse limes, de Nieuwe Hollandse Waterlinie, voormalige vliegbasis Soesterberg en de Grebbelinie herinneren aan een roemrucht verleden. De provincie Utrecht vormt met recht het culturele en historische hart van Nederland. Of zoals Joost van den Vondel in de Gouden Eeuw reeds dichtte: 'Utrecht is een paradijs vol weelde'.

Tegelijkertijd zijn de cultuurhistorische schatten van de provincie Utrecht nog niet altijd goed ontsloten voor inwoners en bezoekers. Het erfgoed is niet genoeg zichtbaar voor een breed publiek, terwijl het hier vaak gaat om publieke ruimtes van hoge kwaliteit. Het ontbreekt Utrechtse erfgoedspelers nogal eens aan ontwikkelkracht; men is niet altijd goed geëquipeerd om effectief doelgroepen te bedienen, bijvoorbeeld door gebrek aan organisatiekracht, kennis en middelen. Specifiek de kasteelmusea, buitenplaatsen en het militair erfgoed zijn even kwetsbaar als belangrijk. Ze zijn onderhouds- en arbeidsintensief en hierdoor kostbaar. Inspelen op publiek is voor hen geen luxe maar een noodzakelijke overlevingstactiek. Veel erfgoed staat voor de uitdaging om de juiste balans te vinden tussen de opgaven van onderhoud, publiekstaken en een gezonde bedrijfsvoering. De domeinen van erfgoed en toerisme profiteren wederzijds niet optimaal van elkaars krachten, zodat hier een uitdaging is weggelegd voor een structurele samenwerking.

Mogelijke positionering

In het huidige erfgoedbeleid, zoals verankerd in de Cultuurnota 2012-2015 (PS-besluit d.d. 2 juli 2012), zetten we als provincie Utrecht reeds in op een drietal strategische lijnen, namelijk Verrijken, Verbinden en Versterken. Deze algemene doelstellingen zijn als volgt samen te vatten:

De voorliggende notitie Utrecht Verhaalt sluit aan op de tweede en derde doelstelling van de Cultuurnota, namelijk Verbinden en Versterken. Hierbij staan respectievelijk de beleving van het erfgoed en het eigenaarschap van erfgoed centraal.

Mogelijke ambitie en doelstelling

Een mogelijke ambitie:

Wij willen zorgen dat meer mensen zich verbonden voelen met cultuurhistorie in de provincie Utrecht en laten meer inwoners en bezoekers genieten van het rijke erfgoedaanbod.

In voorwaardelijke zin kunnen we aansluitend op deze ambitie bereiken dat we bijdragen aan versterken van het ondernemerschap van de erfgoedinstellingen- en beheerders.

In lijn met deze ambitie zou een driedelige doelstelling voor Utrecht Verhaalt denkbaar zijn:

1. Bijdrage aan een betere herkenbaarheid van en grotere betrokkenheid bij Utrechts erfgoed (*bekendheid*).
2. Bijdrage aan een grotere vraag naar beleefbaar en zichtbaar erfgoed (*gebruik*).
3. Bijdrage aan een betere samenwerking tussen en het verdienvermogen van erfgoedorganisaties (*ondernemerschap*).

We lichten deze mogelijk driedelige doelstelling toe.

Bekendheid: betere herkenbaarheid en grotere betrokkenheid

Het beter en meer in gezamenlijkheid vertellen van de verhalen achter de cultuurhistorische schatten in de provincie Utrecht leidt tot een grotere betrokkenheid van inwoners bij stad en regio. Het versterken van het commitment van inwoners bij erfgoed past binnen de bredere maatschappelijke ontwikkeling naar het stimuleren van zelfvoorzienend vermogen en draagvlak.

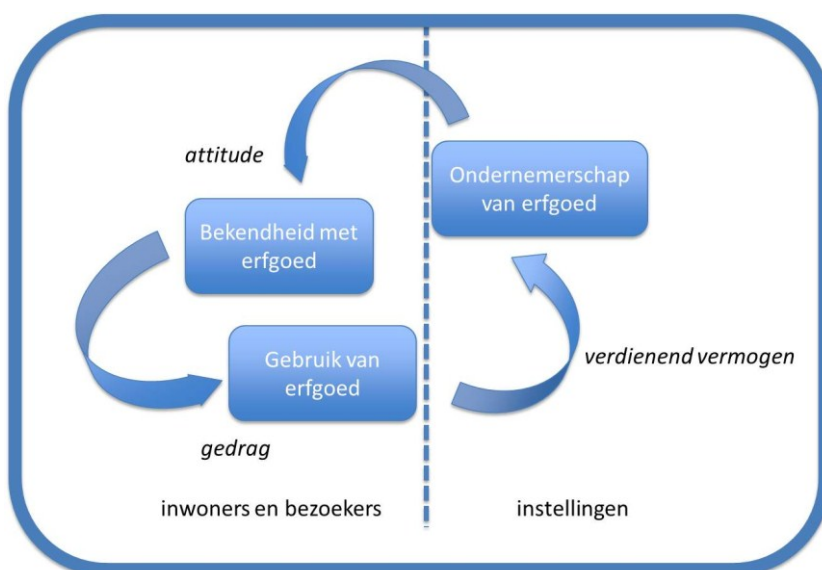
Gebruik: groeiende vraag inwoners en bezoekers

Het aanjagen van zichtbaarheid zal ook direct leiden tot een vergroting van het gebruik en het aantal culturele dagtochten van inwoners en bezoekers.

Ondernemerschap: vraaggerichter functioneren van organisaties

Behalve beter in te zetten op zichtbaarheid voor inwoners en bezoekers bestaat de uitdaging om aan de achterkant de samenhang van erfgoed- en toeristische partners te versterken. Dit zal immers de robuustheid van organisaties verhogen. Aan de hand van een netwerkaanpak kunnen we als provincie actief de verspreiding van relevante kennis organiseren.

De beoogde doelen kennen een onderlinge samenhang. Immer indien de bekendheid met erfgoed toeneemt (attitudecomponent) kan het gebruik van erfgoed daadwerkelijk groeien (gedragscomponent). En indien het gebruik stijgt, met name waar het het betaald bezoek betreft, kan het ondernemerschap van erfgoed een impuls krijgen (verdienend vermogen). Indien dit wordt versterkt zullen bekendheid en gebruik verder toenemen etc. Bij het component ondernemerschap is het van belang om te beseffen dat dit voor het ene erfgoedsegment kansrijker zal zijn dan voor het andere: sommig erfgoedaanbod is kwetsbaarder en minder geschikt voor een breder publieksgebruik dan anderen. Niettemin schuilt er een kans om de componenten meer in samenhang met elkaar te stimuleren. Visueel ontstaat dan het volgende raamwerk:

Mogelijke inhoudelijke focus

Om versnippering van organisatie en budget te voorkomen zouden we kunnen inzetten op de inhoudelijke thema's die we geschikt achten om onderscheidend en in samenhang voor het publiek te ontsluiten. De verhalen van Utrechts erfgoed waar via andere programma's al duidelijke provinciale aandacht, inzet en middelen voor is georganiseerd voor publieksbereik, kunnen dan minder aandacht krijgen.

Conform de vraag in de motie ligt de focus op publieksbereik en ondernemerschap in relatie tot publieksbereik. Eveneens sluiten we aan op het programma 'Cultuur Onderneemt' dat is voortgekomen uit de ambitie 'versterken' uit de Cultuurnota. De provincie streeft naar een stevige culturele infrastructuur waarin ondernemende culturele instellingen kunnen rekenen op maatschappelijk draagvlak en zorgen voor een veelzijdig cultuuraanbod.

Een andere waarde die we willen toevoegen is een sterkere koppeling met het lopende toeristisch-recreatieve beleid, zoals verwoord in de Visie Recreatie en Toerisme 2020. Binnen deze visie hebben we onder andere als opgave het ondernemerschap te faciliteren, bijvoorbeeld door het verspreiden van doelgroepanalyses (op basis van leefstijldata) en het trainen van partners hierin, het uitvoeren van onderzoek én het faciliteren van toeristisch-recreatieve open data. Hierdoor kunnen we de erfgoedbranche laten meeprofiteren van bewezen toeristisch-recreatieve projecten en de resultaten hiervan gemakkelijk toepassen in de erfgoedbranche.

Aansluiten op prioritaire thema's

In deze notitie stellen wij u enkele verhaallijnen voor die aansluiten op de eerder gekozen prioritaire thema's in de Cultuurnota, waar óf sterke beheerders van erfgoed in hun samenwerking kunnen worden gefaciliteerd óf waar het verhaal nog te weinig onder de aandacht wordt gebracht. Utrecht Verhaalt kan aldus inzetten op de keuze voor erfgoedthema's, zoals reeds verankerd in de Cultuurnota 2012-2015, te weten:

Historische buitenplaatsen

Utrecht telt meer dan 300 historische buitenplaatsen, goed voor bijna de helft van alle buitenplaatsen in Nederland. Deze combineren erfgoed- en landschapswaarden en zijn van groot belang voor de ruimtelijke kwaliteit en voor de aantrekkelijkheid van de provincie als verblijf- en vestigingsplaats. Typerend voor onze provincie is de concentratie van buitens in langgerekte zones langs rivieren en wegen. De belangrijkste buitenplaatszones zijn de Vechtgordeel en de Stichtse Lustwarande.

Militair erfgoed

Utrecht is een provincie met een rijke militaire geschiedenis. Dat levert erfgoed van formaat op, zowel letterlijk als figuurlijk. De Romeinse Limes, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam zijn omvangrijke en bijzondere militair-historische structuren die ook op wereldschaal van waarde zijn. De Grebbelinie en het gebied rond Soesterberg hebben bijzondere kwaliteiten. Behalve de cultuurhistorische waarde is ook het recreatief en toeristisch potentieel van dit erfgoed groot.

Agrarisch cultuurlandschap

Ons agrarisch cultuurlandschap kenmerkt zich door cultuurhistorisch waardevolle structuren, zoals boerderijlinten, ontginnings- en verkavelingspatronen. Deze werken als ordenende principes op onze ruimtelijke inrichting en zijn daardoor van groot belang voor de ruimtelijke kwaliteit van ons landschap.

Archeologie

De provincie Utrecht heeft een lange bewoningsgeschiedenis. Dat levert naast zichtbare ook veel ondergrondse en dus onzichtbare sporen op. Deze zijn niet alleen het bewaren waard, maar vormen ook een rijke inspiratiebron voor ruimtelijke ontwikkeling.

Mogelijke opgaven

In de nadere uitvoering stellen we voor om twee strategische opgaven te benoemen, die aan de eerder geformuleerde doelstellingen vorm geven:

- Verhoging van herkenbaarheid en stimuleren vraag (*'bekendheid en gebruik'*)
- Facilitering van vraaggericht werken en stimuleren van samenwerking (*'ondernemerschap'*)

In de eerste strategische opgave gaat het om het publiek (consumentenbenadering) waarbij sommige projecten een overkoepelende aanpak kennen en andere op specifieke verhalen focussen de tweede lijn stelt juist de organisaties zelf centraal (business-to-business-benadering). Anders geformuleerd stelt de eerste opgave het publiek zelf centraal en stelt de tweede opgave meer de robuustheid van de betrokken erfgoedorganisaties.

We stellen voor om te koersen op meetbare resultaten. De nadere uitwerking en concretisering van de verhaallijnen en koepelprojecten dient de provincie Utrecht te vragen aan het rijke Utrechtse veld. Het uiteindelijke programma zal hier de nodige aandacht aan schenken.

Mogelijke rol provincie: facilitator, verbinder en cofinancier

Het uiteindelijk beoogde programma stelt het collectief aanjagen van de erfgoedsector in elkaars samenhang centraal. Dit betekent dat de provincie Utrecht geen individuele partners zal stimuleren, maar regie wil (laten) houden op projecten die in samenhang worden uitgevoerd. De rol van de provincie Utrecht spitst zich zodoende toe op het faciliteren van randvoorwaarden, het organiseren van regie (verbinden), het verspreiden van kennis en het cofinancieren van projecten. Op deze wijze kunnen we als provincie de komende jaren effectief waarde toevoegen en investeren in publieke ruimtes van hoogwaardige kwaliteit waar kennis en beleving van Utrechts erfgoed plaatsvindt. Dat kan bij een kasteelmuseum zijn, maar ook in een bibliotheek of een archief.

Het uitgangspunt is hierbij om aan te haken op de reeds bestaande organisatievormen. Ofwel: we willen geen nieuw programmabureau institutionaliseren maar een projectmatige samenwerking organiseren waarbij we uitgaan van de krachten en behaalde resultaten van de diverse partners ('versterk de sterkten'). Wel kiezen we voor aanvullende beleidsinstrumenten en brengen we toeristische organisaties samen met erfgoedbeherende instellingen.

Menukaart van mogelijke verhaallijnen en koepelprojecten

Vanuit de volgende aansprekende verhaallijnen, passend bij de onderscheidende Utrechtse identiteit van de provincie Utrecht, kan worden gewerkt aan thema's die in samenhang worden ontwikkeld.

A. Mogelijke verhaallijnen

A1. Het verhaal van 'Drie eeuwen wonen op stand'
Erfgoedthema?
Historische buitenplaatsen
Omschrijving verhaallijn?
De Utrechtse kasteelmusea vormen een heterogene groep erfgoedinstellingen. Met uitzondering van De Haar, dat nooit permanent bewoond is geweest, ligt het accent in de museale presentatie op de woonfunctie die de huizen door de tijd heen hebben gehad. De kastelen vormen ieder een ensemble met hun interieur en omringende park en vertellen een stuk bewoningsgeschiedenis met een rijke persoonlijke dimensie. Slot Zuylen, Kasteel Amerongen en Kasteel Loenersloot geven met name een beeld van de adellijke wooncultuur van de 18e eeuw; Huis Doorn van de 19e en de vroeg 20e eeuw en De Haar van de hele 20e eeuw. 'Drie eeuwen adellijke wooncultuur' zou een gezamenlijke inhoudelijke noemer kunnen zijn op basis waarvan op het gebied van presentatie, programmering, educatie en marketing samengewerkt kan worden.
Beoogde samenwerkingspartners?
Kasteel De Haar, Kasteel Amerongen, Kasteel Loenersloot, Huis Doorn, Museum Oud-Amelisweerd, Slot Zuylen, Kasteel Groenenveld, Paleis Soestdijk, gameproducenten uRule etc.

A2. Het verhaal van 'Utrecht in staat van Wereld Oorlog I'

Erfgoedthema?

Militair erfgoed

Omschrijving verhaallijn?

Ondersteuning en versterking van de activiteiten rond de herdenking van WO I in Nederland: kasteel Amerongen besteedt, samen met Huis Doorn, aandacht aan het verblijf van de keizer en wil hiertoe o.a. de Duitse markt interesseren. Het Belgenmonument in Amersfoort wordt gerestaureerd en de organisatie zal toewerken naar een hoogtepunt van herdenking in 2016. Museum Flehite besteedt in twee exposities aandacht aan de duizenden opgevangen Belgen in de stad en omgeving en aan Belgische kunstenaars onder hen, zoals Rik Wouters. Rijksmuseum Huis Doorn opent medio 2014 een eigen expositieruimte over WO I, er wordt onderzoek gedaan, en is door de minister van OC&W erkend als plaats van herinnering WO I. Het Utrechts Archief besteedt aandacht aan de Eerste Wereldoorlog met de expositie "Utrecht in staat van oorlog". De Erfgoedpartners van Zeist belichten in een tentoonstelling de geschiedenis en situatie en van de Belgische vluchtelingen in Zeist en omgeving. Het nieuw te openen Waterlinie museum dat in het publiekscentrum van Fort Vechten gevestigd wordt zal de rol van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als verdedigingslinie duidelijk maken.

Beoogde samenwerkingspartners?

Kasteel Amerongen, Belgenmonument Amersfoort, Museum Flehite, Rijksmuseum Huis Doorn, Het Utrechts Archief, Erfgoedpartners Zeist, Waterliniemuseum etc.

In bijlage 3 is een mogelijke uitwerking van deze verhaallijn opgenomen, in de vorm van een concreet activiteitenplan dat WO-1-partners op eigen initiatief reeds hebben opgesteld en aan GS hebben aangeboden.

A3. Het verhaal van 'Soesterberg, basis van de Koude Oorlog'

Erfgoedthema?

Militair erfgoed

Omschrijving verhaallijn?

Na de sluiting en overdracht in 2008 van de vliegbasis Soesterberg aan de provincie is nu actueel de opening voor het publiek in 2014 en het gloednieuwe nationale Legermuseum. In het kader van de Vrede van Utrecht-viering is er inmiddels al een kunstcollectie op de basis ontwikkeld, worden er door vrijwilligers van het Utrechts Landschap rondleidingen gegeven en is door het programmabureau Oost een oral history project opgezet gericht op herinneringen aan de Koude Oorlog-periode van de toen hermetisch afgesloten vliegbasis. Hoewel Soesterberg de bakermat is van onze luchtmacht (1913) en het in WOII 'dankzij' de Duitse Luftwaffe een echt militair vliegveld werd is het vooral de na-oorlogse periode die met de komst van de Amerikanen een scala aan verhalen biedt die nog vers in het collectief geheugen ligt. Getuigen van de Koude Oorlog zijn niet

alleen de shelters en de vele schuilbunkers op de basis zelf, maar ook de Amerikaanse woonwijken in Soesterberg, de eerste McDrive en vele andere horeca en bedrijven in de directe omgeving. Sluit aan bij een ware revival van deze sinds 1989 afgesloten periode (zie de *ostalgie* nu in Rusland en de voormalige DDR).

Beoogde samenwerkingspartners?

Gebiedscoöperatie O-gen, Landschap Erfgoed Utrecht, Projectteam Park Vliegbasis Soesterberg, Nationaal Militair Museum, Stichting Wegh der Weeghen, gemeenten Soest en Zeist, Het Utrechts Landschap, Ministerie van Defensie, gameproducenten uRule etc.

A4. Het verhaal van 'Leven bij de doden, grafheuvels op de Heuvelrug'

Erfgoedthema?

Archeologie

Omschrijving verhaallijn?

Eind 19de eeuw werden bij de Lage Vuursche de eerste grafheuvels ontdekt. Dankzij intelligent speurwerk van enkele amateurs in de jaren 1960 en 1970 zijn er nu zo'n 450 grafheuvels op de Utrechtse Heuvelrug gedetecteerd. Nog maar 4% ervan is onderzocht, maar recent onderzoek op de Elsterberg door de Universiteit Leiden heeft veel nieuwe informatie naar boven gehaald. Zo blijken vele grafheuvels 4000 jaar oud te zijn en twee millennia lang gebruikt en hergebruikt te zijn als crematiegraf met bijgiften. Hoog op de toen kale Heuvelrug moet zich een tot de verbeelding sprekend ritueel dodenlandschap hebben uitgestrekt. Tussen de doden in de grafheuvels werd eeuwenlang gewoond en geboerd. Wat lager op de stuwwalflanken ontstonden uitgebreide akkercomplexen (celtic fields), in de vroege middeleeuwen aan de voet van de flanken gevolgd door bouwlanden (engen), waar rijke grafvelden, muntschatten en een walburg zijn gevonden. Kortom, een latent aanwezig prehistorisch en vroegmiddeleeuws landschap met nog zichtbare relictten, dat inspiratie biedt voor een Utrechtse *Game of Thrones*.

Beoogde samenwerkingspartners?

Musea in Rhenen, Veenendaal, Wijk bij Duurstede, Flehite in Amersfoort, Utrechts Archief en Centraal Museum in Utrecht, landschap Erfgoed Utrecht, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, particuliere landgoederen etc.

A5. Het verhaal van 'Gemalen land, waterbeheersing in het Groene Hart van Utrecht'

Erfgoedthema?

Agrarisch cultuurlandschap

Omschrijving verhaallijn?

Molens, gemalen en sluizen zijn de meest tastbare getuigen van het drooghouden van de steeds maar verder inzakkende polders in het Groene Hart. Dit eeuwenlange gevecht tegen het 'wassende water' begon al direct na de grote middeleeuwse ontginningen en heeft zich in de cultuur en mentaliteit van de bewoners gehecht. Niet minder belangrijk zijn de molenvaarten die het water moesten afvoeren, de boezems die het water tijdelijk moesten opslaan én de kaden en de dijken die het water moesten tegenhouden. Dit hele vernuftige waterbeheersingssysteem, opgezet en gecontroleerd door de waterschappen, is naar voortschrijdende kennis en inzicht steeds weer aangepast en gemoderniseerd, van meet af aan al slim gekoppeld met andere functies als vervoer (vaarpolders, turfvaarten) en verdediging (waterlinies). Veel onderzoek is al verricht, maar nogal technisch van aard. Streekromans (Herman de Man) daarentegen weer sterk anekdotisch. Een aantrekkelijk en beeldend verhaal bestaat nog niet.

Beoogde samenwerkingspartners?

Landschap Erfgoed Utrecht, Natuurmonumenten, waterschappen Stichtse Rijnlanden en Gooi, Amstel en Vecht, Bibliotheek De Ronde Venen, Stichting Historische Vaarwegen Utrecht, gemeenten etc.

B. Mogelijke koepelprojecten

Naast de keuze voor verhaallijnen zouden we op projectniveau overkoepelende samenwerkingen kunnen versterken om de (digitale) bekendheid van de Utrechtse verhalen te vergroten, vraag te stimuleren en ondernemerschap te versterken.

B1. Parels en publiek

Opgave?

'Bekendheid en gebruik'

Omschrijving project?

De provincie Utrecht telt 5.260 rijksbeschermd monumenten en heeft het op zich genomen om subsidie te verstrekken aan grootschalige toonaangevende restauraties. Hiertoe is in 2008 het fonds Erfgoedparels ingesteld. Wij richten ons hierbij op de grotere bijzondere Utrechtse erfgoedparels, de moeilijk te exploiteren gebouwen. Belangrijk hierbij is dat deze gebouwen na restauratie voor het publiek toegankelijk zijn. Sinds 2008 is er ruim aan zo'n 30 grootschalige

restauratieprojecten in de provincie Utrecht substantiële subsidie verstrekt. Tot en met 2010 hebben wij met forse subsidies de restauratieachterstand bij de kerken en het industrieel erfgoed deels weggewerkt. Vanaf 2011 richten wij ons op de restauratie van historische buitenplaatsen met hun hoofdgebouw, bijgebouwen, groenstructuren en parkelementen. Ook de komende jaren zal er nog aan diverse projecten subsidie verstrekt worden. Al deze rijksbeschermden parels hebben een verhaal. Het verhaal kan gaan over de ontstaansgeschiedenis en het gebruik van het gebouw, maar ook over de bewoners of over de omgeving waarin het gebouw ligt. Via deze parels uit diverse monumentcategorieën wordt de rijke Utrechtse geschiedenis vanuit verschillende kanten belicht. Wij willen graag publicitaire kansen die zich vaak voordoen bij de afronding van een restauratie van een parel ondersteunen om zodoende grotere bekendheid te genereren en het bezoek aan deze locaties te stimuleren.

Beoogde samenwerkingspartners?

Gerestaureerde erfgoedparels etc.

B2. Heruitgave Tastbare Tijd

Opgave?

‘Bekendheid en gebruik’

Omschrijving project?

De cultuurhistorische Atlas van de Provincie Utrecht Tastbare Tijd presenteert de ruimtelijke ontwikkeling van de provincie Utrecht van de prehistorie tot heden. Deze atlas dateert uit 2005, heeft 3 herdrukken gekend in een oplage van 12.000 exemplaren. De vraag naar dit boekwerk is nog steeds groot. De atlas is geschikt voor zowel professionals als belangstellenden. In verschillende tijdslagen wordt het landschap van de provincie Utrecht ‘verklaard’. In een nieuwe heruitgave willen we de Tastbare Tijd een meer tijdloos karakter geven door de beleidscontext eruit te laten. Behalve als fysiek boek beschikbaar stellen, willen we het boek ook digitaal gaan aanbieden. In eerste instantie kan dat door het boek zelf op de website van de provincie te plaatsen. Een andere, meer publieksvriendelijke wijze is om een aangepaste digitale versie te ontwikkelen is bijvoorbeeld met bewegende animatie van de vijf tijdslagen. Op deze wijze is bijvoorbeeld goed zichtbaar te maken hoe de veenontginningen in het westen van de provincie tot het huidige landschap hebben geleid.

Beoogde samenwerkingspartners?

Provincie, uitgever, ontwerpers, Landschap Erfgoed Utrecht

B3. Lancering digitaal erfgoedplatform UtrechtAltijd

Opgave?

'Bekendheid en gebruik'

Omschrijving project?

Landschap Erfgoed Utrecht werkt aan het provinciebreed webplatform UtrechtAltijd.nl dat eind 2014 gereed zal zijn. Het nieuwe webplatform fungeert als dé toegangspoort naar al het digitale culturele erfgoed van Utrecht. Want veel collecties staan al online, maar versnipperd over verschillende databases en websites van de Utrechtse erfgoedinstellingen. Denk hierbij aan data die in het kader van het vroegere programma De Utrechtse Schatkamer zijn gedigitaliseerd, maar ook aan de informatie van de Utrechtse Canons, de buitenplaatsen, het Vechtsnoer, klompenpaden, de Erven van Utrecht, diverse archieven en meer. Aan dit platform zal toeristische informatie gekoppeld worden via het platform UtrechtYourWay.nl. De Cultuurhistorische Atlas (CHAT) zal in een publieksvriendelijk ontwerp als onderlegger dienen, zoals bij UtrechtseBuitenplaatsen.nl.

Een belangrijk aanvullend project bij de totstandkoming van dit webplatform is een lanceringscampagne om vooral de betrokkenheid bij de eigen omgeving te vergroten, waarbij de inwoner van Utrecht en de toerist de verhalen over deze omgeving leert kennen, naast verrassende weetjes, interessante geschiedenis en een overzicht van activiteiten. Dit gebeurt onder andere door het aangaan van mediapartnerschappen met de Utrechtse media en door fysieke aanwezigheid in zijn omgeving. Daarbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van deze doelgroep: ouderen, jongeren, stadsbewoners, gezinnen, etc. De cultuurtoerist wordt geholpen in zijn planning voor een trip naar het Utrechtse en wordt benaderd via logies, reismedia en vervoerders. Hierbij kan het bijvoorbeeld gaan om vergroten van de vindbaarheid van het digitaal platform op internet of een multimediale campagne.

Beoogde samenwerkingspartners?

Landschap Erfgoed Utrecht, BISC, Utrechts Archief, RTV Utrecht, provincie Utrecht (CHAT), erfgoedpartners, grotere bibliotheken, huisaanhuys-bladen etc.

B4. uRule Heritage Gaming Platform

Opgave?

'Bekendheid en gebruik'

Omschrijving project?

uRule brengt mensen uit de erfgoedsector en de game wereld samen om aansprekende erfgoedgames te ontwikkelen. Dit is een initiatief van het Cultuur Consortium Utrecht (CCU). Landschap Erfgoed Utrecht, ZIMIHC, BISC, RTV Utrecht en Kunst Centraal vormen samen dit consortium. Het Cultuur Consortium (BISC, Kunst Centraal, ZIMIHC, LEU) heeft samen met de provincie 16 erfgoedonderwerpen of -locaties geselecteerd. Gesproken is in de afgelopen maanden met beheerders van onder meer het nieuwe Waterliniemuseum, met het Archief Vecht & Venen, Slot Zeist, Slot Zuylen, Park Vliegbasis Soesterberg , Heksenwaag en de Grebbelinie. Tijdens een eerste bijeenkomst in november 2013 zijn de eerste ideeën voor serious games in groepjes met erfgoedspecialisten en gamebouwers bedacht. In 2014 volgen meer workshops, bijeenkomsten en een symposium. In 2014 wordt ook een website gelanceerd met tips & trucs en goede voorbeelden op het gebied van games en andere digitale toepassingen in erfgoed.

Beoogde samenwerkingspartners?

Cultuur Consortium, ZIMIHC, gameproducenten, Dutch Game Garden, betrokken erfgoedinstellingen etc.

B5. Collectieve persbewerking

Opgave?

'Bekendheid en gebruik'

Omschrijving project?

Om de diverse cultuurhistorische verhalen van Utrecht beter over het voetlicht te krijgen in de Nederlandse en buitenlandse media , willen we inzetten op thematische persbewerking en een provinciebrede component. Hierbij borduren we voort op de succesvolle aanpak van het Toerisme Utrecht Press Office. Deze uitvoeringspartner heeft de afgelopen drie jaar een gerichte bewerking van pers en publiciteit uitgevoerd en dit heeft aandacht opgeleverd van media als BBC ('Utrecht as one of the five happy places in the world') en Lonely Planet ('Utrecht als een van de onontdekte steden'). Het principe is dat we de huidige opdracht vanuit toeristisch beleid (namelijk generieke persbewerking voor de stad Utrecht) verbreden en de kasteelmusea en opengestelde buitenplaatsen in de provincie mee laten nemen in de pers- en publiciteitsacties.

Verder van belang is om hier af te stemmen met de resultaten van Landschap Erfgoed Utrecht (erfgoedplatform) en de games uit het programma uRule. Mogelijke output: on- en offline middelen (persboek, website, mediabank) en organisatie van persnetwerkdagen.

Beoogde samenwerkingspartners?

Toerisme Utrecht, kasteelmusea , opengestelde buitenplaatsen etc.

B6. Collectieve bewerking touroperatormarkt

Opgave?

‘Bekendheid en gebruik’

Omschrijving project?

We kunnen het marktpotentieel van de cultuurhistorische schatten van de regio in de groepsmarkt beter benutten. De inzet voor dit project is dat met grotere erfgoedplekken als Huis Doorn, Kasteel Amerongen, Fort Vechten, Park Vliegbasis Soesterberg de markt voor touringcars en groepsreizen actief en collectief wordt bewerkt. Ook voor de musea in Utrecht en Amersfoort schuilt hier een interessante doelmarkt. De markt voor busreizen is een kansrijke groeiemarkt die vooralsnog door gebrek aan organisatiekracht en kennis in de provincie Utrecht nauwelijks wordt ontgonnen. Een eerder door de provincie in 2010 uitgevoerd toeristisch project met Toerisme Utrecht voor locaties als Kasteel De Haar en Slot Zeist was in dit kader succesvol en effectief.

Beoogde samenwerkingspartners?

Toerisme Utrecht, kasteelmusea provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en hun toeristische marketingbureaus etc.

B7. Collectief accountmanagement bezettingsgraad kasteelmusea

Opgave?

‘Ondernemerschap’

Omschrijving project?

Uit recent advies van Hans Wijers blijkt dat de Utrechtse kasteelmusea niet altijd in staat zijn om als individuele speler de bezettingsgraad van hun locaties door externen actief te verkopen. Uit dit onderzoek blijkt evenzeer dat aan de kant van de kosten weinig besparingen mogelijk zijn,

aan de kant van de baten echter valt nog veel te winnen. De Utrechtse kasteelmusea communiceren via nieuwsbrieven, websites, mailings en social media met hun (potentiële) publiek. Zij hebben echter te weinig personele en financiële armslag om zich professioneel en effectief te kunnen positioneren in de markt van cultuurtoerisme en recreatie. Een collectieve inspanning om de bezettingsgraad van de voorzieningen te verhogen is kansrijk. Denk hierbij aan de inzet van een gedeelde accountmanager ('type hotelmanager') die tot opdracht krijgt om de bezetting van de accommodatie van het aantal trouwerijen, vergaderingen en groepsbijeenkomsten aanzienlijk te verhogen. Het voorstel is om de opdracht voor zes kasteelmusea uit te zetten: Kasteel De Haar, Slot Zuylen, Kasteel Amerongen, Huis Doorn, Kasteel Loenersloot en Museum Oud-Amelisweerd. We willen beter ontsluiten en benutten voor de markt van congressen en vergaderingen. Door gebundelde acties te organiseren voor de zakelijk toeristische markt zal het aantal zakelijke bezoeken en hiermee gepaard gaande bestedingen een impuls krijgen. Dit verhoogt de weerbaarheid van de afzonderlijke locaties. De beoogde bijdrage van de provincie kan ieder jaar verminderen vanuit de verwachting dat deze aanpak zelf budget en ervaring oplevert.

Beoogde samenwerkingspartners?

Utrecht Congres Bureau, kasteelmusea etc.

B8. Trainingen en toepassing leefstijltoolkit

Opgave?

'Ondernemerschap'

Omschrijving project?

Vanuit het recreatiebeleid is de afgelopen jaren met RECRON (branchevereniging van recreatieondernemers) een toolkit leefstijlen ontwikkeld waarmee een gesegmenteerd inzicht in de vraag wordt verkregen. Deze toolkit is prima toepasbaar voor en door de afzonderlijke partners in de erfgoedbranche, op voorwaarde dat het mogelijk is om partners doelbewust te trainen. De aanpak heeft zich inmiddels landelijk bewezen als innovatieinstrument: liefst 750 bedrijven in Nederland passen dit kleurdelen toe. De provincie Utrecht is founding partner van dit instrument en inmiddels hebben negen andere provincies in navolging een leefstijlenaanpak ontwikkeld. In onze provincie hebben inmiddels een tiental partners zelf gewerkt met deze doelgroepdata, denk hierbij aan Fort aan de Buursteeg, Landschap Erfgoed Utrecht, Vrede van Utrecht, Spoorwegmuseum en Vereniging Utrechtse Musea. De inzet is om modules te laten verzorgen door hierin gespecialiseerde trainer aan geïnteresseerde erfgoedpartners, zodat ze zelf de beschikbare leefstijldata kunnen toepassen. De opgedane ervaring leert dat deze aanpak effectief is, omdat hiermee partners feitelijk robuuster worden en zelf voor de toepassingen zorgen. Het beoogde budget wordt besteed aan verrijkinsanalyses van postcodes zodat inzicht wordt verkregen de dominante doelgroepen en

trainingsbijeenkomsten ('train de trainer-principe').

Overige partners?

Erfgoedinstellingen, toeristische partners, forten, bijzondere erfgoedlocaties etc.

Bijlage 1: Gespreksronde sleutelpersonen

Om input te verkrijgen voor de voorliggende hoofdlijnennotitie en vroegtijdig belangen en draagvlak van de erfgoedsector te peilen is in het najaar van 2013 met tien sleutelorganisaties/-personen in de provincie Utrecht gesproken. In de verdere uitwerking zal het aantal betrokken partners kunnen worden uitgebreid.

Organisatie	Naam	Functie
Samenwerkende Utrechtse Kasteelmusea	Anetta de Jong	Coördinator
Huis Doorn	Frank Louhenapessy	Plv. directeur
Waterliniemuseum Fort bij Vechten	Hein Reedijk	Kwartiermaker
Landschap Erfgoed Utrecht	Marianne de Rijke Willemke Landman	Senior projectleider Senior projectleider
Eem- en Vechtsnoer	Steven LeClercq	Voorzitter
Stichting Utrechtse Musea	Ward Rennen	Directeur
Toerisme Utrecht	Ronald Trum	Directeur
Utrecht Convention Bureau	Michiel van der Schaaf	Senior projectleider
Uit op de Heuvelrug/ programmabureau Oost	Renske Zwart	Programmacoördinator
RECRON Innovatie Campagne	Merlijn Pietersma	Senior beleidsadviseur

Bijlage 2: lopende projecten rondom verhalen en thema's in ondersteuning van provincie Utrecht

Breed Utrechts Erfgoed:

1. Burgerlijke Stand digitalisering
 - a. Trekker: HUA met alle archiefdiensten Utrecht
 - b. Doel: publiekstoegankelijk maken van Utrechtse genealogische informatie
2. Digitaal erfgoedplatform
 - a. Trekker: LEU, ism erfgoedinstellingen
 - b. Doel: vindplaats verhalen, thema's geografie, apps, games, routes, collecties etc.
 - c. Doel: Zichtbaar en beleefbaar maken, versterking publieksbereik
3. Platform Utrechtse Boerderijen
 - a. Trekker: LEU, Nederlandse Boerderijstichting e.a.
 - b. Doel: aandacht voor dynamiek in het buitengebied die leidt tot erven-verrommeling en afbraak agrarisch cultuurhistorisch landschap
4. Publiekstoegankelijk maken DTB boeken
 - a. Trekker: HUA met alle archiefdiensten
 - b. Doel: publiekstoegankelijk maken van Utrechtse genealogische gegevens
5. Urule: matching van gameproducenten met erfgoedinstellingen
 - a. Trekker: Cultuur Consortium Utrecht, ZIMIHC
 - b. Doel: matching van gameproducenten met erfgoedinstellingen voor een andersoortig publieksbereik

Lokaal:

6. Veenendaal: museum en bibliotheek
 - a. Trekker: bibliotheek
 - b. Doel: actieve cultuurparticipatie in Veenendaal
7. Wegh der Weegen
 - a. Trekker: Stichting Wegh der Weegen
 - b. Doel: Zichtbaar en beleefbaar maken van de cultuurhistorische achtergronden van de Amersfoortseweg
8. Zeister Museumkwartier
 - a. Trekker: Gemeente Zeist, LEU ism Zeister erfgoedinstellingen en gemeentearchief
 - b. Doel: zichtbaar maken van de geschiedenis van Zeist

Waterwegen:

9. Eemsnoer
 - a. Trekker LEU met ondernemers, historische verenigingen, Museum Spakenburg.
 - b. Doel: zichtbaar en beleefbaar maken van cultuurhistorie langs de Eem
10. Vechtsnoer: culturele, landschap en erfgoedinstellingen
 - a. Trekker: Venster op de Vecht
 - b. Doel: Zichtbaar en beleefbaar maken van de cultuurhistorie langs de Vecht

Militair erfgoed:

11. Grebbelinie
 - a. Trekker: Programmabureau ism Stichting De Greb e.a.
 - b. Doel: zichtbaar en beleefbaar maken en instandhouding Grebbelinie
12. Limes
 - a. Trekker landelijke coördinator, samen met knooppunten
 - b. Doel: UNESCO nominatie, zichtbaar en beleefbaar maken en instandhouding Limes
13. Nieuwe Hollandse Waterlinie
 - a. Trekker: Programmabureau
 - b. Doel: UNESCO nominatie, zichtbaar en beleefbaar maken en instandhouding Waterlinie

Historische buitenplaatsen:

14. Platform Utrechtse Buitenplaatsen
 - a. Trekker: Provincie ism LEU, Stamu, belanghebbenden
 - b. Doel: netwerk en uitwisseling ten behoeve van instandhouding en ontwikkeling Utrechtse buitenplaatsen
15. Samenwerkende kasteelmusea
 - a. Trekker: Kasteel De Haar
 - b. Doel: versterking instellingen door samenwerking op diverse terreinen

Agrarisch erfgoed:

16. Venen op de Kaart: crowdsourcing over boerderijen
 - a. Trekker: Archief, bibliotheek en museum De Ronde Venen
 - b. Doel: lokale betrokkenheid bij agrarisch cultuurhistorisch landschap vergroten

Bijlage 3: mogelijke uitwerking van verhaallijn A2 'Utrecht in staat van Wereldoorlog 1'

Activiteitenplan behorend bij aan GS verstuurde brief d.d. 13 december 2013 van Herman Sietsma namens Rijksmuseum Huis Doorn, mede namens kasteel Amerongen, Belgenmonument Amersfoort, Museum Flehite, het Utrechts Archief, erfgoedpartners Zeist, Waterliniemuseum.

Inleiding

Deze bijlage bevat beschrijvingen van de activiteiten die Het Utrechts Archief, Kasteel Amerongen, Waterliniemuseum Fort bij Vechten, Erfgoedpartners Zeist, het Belgenmonument Amersfoort, Museum Flehite en Museum Huis Doorn in het kader van de herdenkingsjaren van de Eerste Wereldoorlog zullen ontwikkelen.

Rijksmuseum Huis Doorn: plaats van herinnering voor de Eerste Wereldoorlog in Nederland.

Huis Doorn ontleent zijn betekenis aan het verblijf van de Duitse keizer Wilhelm II van 1920-1941. Zijn voormalige ballingsoord (woonhuis, park en nagelaten inboedel) is nog volledig in tact. Wilhelm II was een van de belangrijkste Europese vorsten gedurende het einde van de 19e en het begin van de 20e eeuw en hij speelde een belangrijke rol voor en tijdens de Grote Oorlog. Door het verblijf van de keizer is Huis Doorn in Nederland de aangewezen plaats waar deze oorlog kan worden herdacht. Recent is in de Tweede Kamer een – door Vera Bergkamp (D66) ingediende – motie aangenomen waarin zij de regering verzoekt “om samen met Huis Doorn te kijken naar de mogelijkheden om tot een brede herdenking te komen”. Najaar 2014 opent Huis Doorn in de voormalige garage van Wilhelm II een tentoonstellingspaviljoen. In het paviljoen komt een tentoonstelling over Nederland en de Eerste Wereldoorlog. De tentoonstelling zal antwoord geven op de vraag waarom Nederland neutraal bleef en welke invloed de Eerste Wereldoorlog op het neutrale Nederland heeft gehad (de Nederlandse mobilisatie die vier jaar van kracht bleef en de gevolgen daarvan voor de samenleving, de belemmering van de Nederlandse zeehandel, de daardoor ontstane schaarste en de smokkelhandel, de opvang Belgische burgervluchtelingen & geïnterneerde soldaten, de komst van de Duitse keizer naar Nederland). Ten behoeve van de tentoonstelling worden – in samenwerking met Europeana 1914 – 1918 – Eerste Wereldoorlog collectiedagen georganiseerd; Nederlanders worden opgeroepen om met hun Eerste Wereldoorlogobject – en het bijbehorende verhaal – naar Huis Doorn te komen. Om de kennis van en informatie over Nederland en de Eerste Wereldoorlog te bevorderen worden educatieve projecten gemaakt voor scholen uit het primair en voorgezet onderwijs. Delen uit de collectie van Huis Doorn zullen de komende jaren door Europa reizen. Met nationale en internationale partners (o.a. Paleis het Loo, Koninklijk Legermuseum in Brussel en Kasteel Pszczyna) wordt gewerkt aan reizende tentoonstellingen. Daarnaast zullen tijdens de herdenkingsjaren 2014 - 2018 op het landgoed van Huis Doorn congressen, lezingencycli, muzieken theatervoorstellingen over de Eerste Wereldoorlog plaatsvinden. Living History groepen zullen jaarlijks de Eerste Wereldoorlog in het park van Huis Doorn verbeelden. Huis Doorn zal zelf publicaties uitgeven of artikelen produceren voor publicaties van andere organisaties.

Het Utrechts Archief

Van 16 april tot en met 15 oktober 2014 organiseert Het Utrechts Archief de tentoonstelling: 'In staat van oorlog. Utrecht in de jaren 1914-1918'. De tentoonstelling 'In staat van oorlog. Utrecht in de jaren 1914-1918' (werktitel) geeft de bezoeker inzicht in de gevolgen van de Grote Oorlog voor het leven in stad en provincie Utrecht. De oorlog woedde weliswaar buiten onze landsgrenzen, maar hij bracht grote problemen (zoals voedselschaarste) met zich mee, die het voor de lokale overheid noodzakelijk maakten sturend en soms dwingend op te treden. De stad Utrecht nam als centraal punt in de Nieuwe Hollandse Waterlinie een bijzondere positie in. Utrecht was vanaf 5 augustus 1914 zelfs 'in staat van oorlog' en daar ondervonden de inwoners de gevolgen van. In de tentoonstelling wordt aandacht besteed aan de volgende onderwerpen:

1. De Grote Oorlog (aanleiding en verloop van de Eerste Wereldoorlog)
2. Stad met strategische positie (over de bijzondere positie van Utrecht)
3. Mobilisatie
4. Vluchtelingen
5. Regeringsvarkens en gemeenteviss (levensmiddelschaarste en voedseldistributie)
6. Oorlogswinstmakers en marktwerking
7. Nasleep (over de gevolgen van vier jaren oorlog voor stad en provincie Utrecht).

Naast educatieve groepsactiviteiten zoals cursussen, rondleidingen en schoolprogramma's organiseert Het Utrechts Archief bij iedere tijdelijke expositie een activiteitenprogramma. Het activiteitenprogramma bij 'In staat van oorlog' zal een verdieping geven op de tentoonstelling. Bezoekers kunnen tijdens een lezingen- en filmprogramma meer zien en te weten komen over de Eerste Wereldoorlog in het algemeen en over de situatie in de stad en provincie Utrecht in het bijzonder. Daarnaast kunnen jonge bezoekers met historisch materiaal uit de collectie van Het Utrechts Archief hun eigen onderzoek(je) doen naar de Eerste Wereldoorlog. Elke laatste zondagmiddag van de maand én in het openingsweekend van de tentoonstelling worden er activiteiten georganiseerd voor een divers publiek, van jonge onderzoekers tot geschiedenis liefhebbers en senioren en alles daar tussenin. Aan het begin van de middag staat er een jeugdactiviteit gepland. Jonge onderzoekers in de leeftijd van 8-15 jaar kunnen aan de workshop Dutch Detectives meedoen. Zij gaan, in groepjes en onder begeleiding, op zoek naar het verhaal achter een bepaalde ansichtkaart uit de collectie van het archief. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden er ansichtkaarten vanuit allerlei plaatsen in Utrecht verstuurd. De kaarten geven vaak informatie over die specifieke plek en tijd. De onderzoekers gaan aan de slag om het verhaal achter de kaart te ontrafelen: wie verstuurde de kaart en naar welke persoon? Waar werd de kaart vandaan gestuurd en waarom? Door middel van begeleid onderzoek en eigen fantasie worden er verhalen bij de kaarten geschreven. Aan het einde van de speurtocht wordt het 'ware' verhaal van de kaart onthuld. Later op deze zondagmiddag is een lezing of een filmvertoning gepland. Ideeën voor het voor het lezingenprogramma zijn onder andere een lezing van gastconservator Maarten van Rossem, die ons bijspijkt over de Eerste Wereldoorlog en de rol van Utrecht tijdens deze periode. Een lezing van NIOD-onderzoeker Conny Kristel over de impact van de Eerste Wereldoorlog in Nederland. Hoewel Nederland neutraal was, betekende dat volgens haar zeker niet dat de oorlog geheel aan ons voorbij ging. Of een lezing van de conservator van Huis Doorn die de bezoekers meer vertelt over de collectie en geschiedenis van Huis Doorn.

Kasteel Amerongen en de Eerste Wereldoorlog

Met de komst van Keizer Wilhelm II op kasteel Amerongen komt er een eind aan de 1ste wereldoorlog. In dat kader gaat Kasteel Amerongen vanaf 2014 in toenemende mate aandacht besteden aan dit historische feit. In samenwerking met Huis Doorn worden themarondleidingen gegeven. Bezoekers (uit de provincie Utrecht) maar ook ver daar buiten maken kennis met de verhalen en de collectiestukken die betrekking hebben op zijn verblijf op Kasteel Amerongen o.a. het bureau waaraan de abdicatie is getekend. Ook het privé appartement waar de abdicatie is getekend wordt hiervoor speciaal opengesteld. Een keizerwandeling met bijzondere plekken in de tuin, waar Keizer Wilhelm is vast gelegd op foto's, wordt voorbereid. Wenselijk is een educatief project waarin bijvoorbeeld de huidige vluchtelingenproblematiek wordt gekoppeld aan de toenmalige situatie van de Belgische vluchtelingen/ en de vlucht van de keizer. Een expositie over de Eerste Wereldoorlog, in samenwerking met het Utrechts archief, is in voorbereiding. Het betreft een expositie die primair te zien is in het Utrechts Archief en die vervolgens te zien zal zijn op kasteel Amerongen. Door deze nieuwe initiatieven krijgt de bewoningsgeschiedenis van kasteel Amerongen een extra impuls en dit zal voor de bezoekers een extra reden zijn om kasteel Amerongen te bezoeken.

Waterliniemuseum Fort bij Vechten

In maart 2015 opent het nieuwe Waterliniemuseum Fort bij Vechten. Naast de vaste presentatie over o.a. de werking van de Waterlinie wordt daar dan ook de eerste wisselexpositie geopend. Deze openingstentoonstelling gaat over de Nieuwe Hollandse Waterlinie tijdens de Eerste Wereldoorlog. Deze activiteit is een vervolg op en een verbreding van de tentoonstelling 'Utrecht in staat van oorlog' die het Utrechts Archief in 2014 presenteert. Nederland was weliswaar neutraal, maar het leger was vier jaar lang in hoogste staat van paraatheid. De Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) was destijds de hoofddefensielinie van ons land. Het hoofdkwartier van de Waterlinie zat in de stad Utrecht en de vijfentwintig belangrijkste forten liggen in de provincie Utrecht. De tentoonstelling gaat in op het uitzichtloze soldatenleven op en rond de forten en de economische en sociale consequenties van de mobilisatie voor burgers en boeren in het Waterliniegebied. Fort Vechten en Fort Honswijk worden exemplarisch belicht, omdat hierover meer bekend is. Het verloop van de strijd aan het westelijk front toonde aan dat defensieve verbeteringen dringend nodig waren. Daarom werden moderne infanterie loopgravenstellingen gebouwd: de Werken bij Griffestein, de tussenstelling Rijnauwen-Vechten en het Werk aan de Groeneweg. Van deze bijzondere Utrechtse defensiewerken worden de bouwgeschiedenis en de recente herontwikkeling getoond. Onder professionele begeleiding zullen er ook excursies worden georganiseerd.

Erfgoedpartners Zeist; tentoonstelling over Kamp Zeist

Elf instellingen op het gebied van erfgoed binnen de gemeente Zeist zoeken reeds meerdere jaren samenwerking, een initiatief dat door de gemeente Zeist wordt gesteund. De activiteiten zijn verdeeld in verschillende werkvelden en het geheel wordt aangestuurd door een kerngroep. Aan de 'Werkgroep Tentoonstellingen Erfgoedpartners' wordt deelgenomen door de Culturele Vleugel Slot Zeist, het Gemeentearchief Zeist, de museumstichting Het Hernhutterhuis, Slot Zeist/Figi en het Zeister Historisch Genootschap. De leden zijn allen vrijwilligers. De tentoonstellingscommissie van het Zeister Genootschap is door haar vertegenwoordiging in de Werkgroep Tentoonstellingen Erfgoedpartners nauw betrokken bij de activiteiten. Zij brengt haar expertise in voor het organiseren en opzetten van een tentoonstelling. De tentoonstelling over Kamp Zeist zal gehouden worden in de Vleugelgalerie van Slot Zeist. Deze ruimte is door de gemeente Zeist gedurende de periode 13 september-12 oktober 2014 beschikbaar gesteld. Het Belgische militaire interneringskamp op de grens van Soesterberg en Zeist staat bekend als het Kamp van Zeist. In de Nederlandse geschiedenis zijn vier militaire kampen met deze benaming bekend. Zij lagen alle vier op een andere locatie binnen Zeist. Tijdens de Hollandse Oorlog (1672-1679) verbleef Lodewijk XIV met een deel van zijn leger in 1672 te Zeist. Het tweede kamp dateert uit de Patriottentijd. Van 1786-1787 waren in Zeist een deel van de troepen van stadhouder Willem V gelegerd. Het derde kamp werd in 1804 door de Fransen opgericht en heeft tot 1806 bestaan. Uit dit kamp is het dorp Austerlitz ontstaan. Na het herstel van de onafhankelijkheid van ons land in 1813 werd in 1818 op de heide bij Zeist een militair kamp ingericht: het vierde kamp. Op de tentoonstelling zal aan deze vier militaire kampen aandacht worden besteed. Vanuit Zeist bestond veel betrokkenheid met de geïnterneerde Belgische militairen in het Kamp van Zeist en de gevluchte burgerbevolking. Van 10 oktober 1914 tot juni 1915 zorgde het plaatselijk steuncomité voor hun opvang binnen de gemeente. Daarnaast werden zij door particulieren opgevangen. De bewoners van Albertsdorp te Soesterberg, een kamp voor vrouwen en kinderen van geïnterneerde militairen, werden gesteund door de Zeister commissie voor de opvang van Belgische oorlogsvluchtelingen.

In het Kamp van Zeist werd in 1915 een werkschool geopend, met onder andere nijverheids- en ambachtsonderwijs. In Zeist en omgeving bezitten veel mensen nog voorwerpen die op de afdeling Hout werden gemaakt. Zij vormen een tastbare herinnering aan het verblijf van de Belgische soldaten. De tentoonstelling zal voornamelijk worden ingericht met archiefstukken en foto's uit de collecties van het Gemeentearchief Zeist en het Zeister Historisch Genootschap en met voorwerpen die in bruikleen worden gegeven door een particuliere verzamelaar. Om een goed beeld te geven van de militaire kampen en het interneringskamp is het noodzakelijk met musea samen te werken. Uit de contacten met Museum Flehite te Amersfoort is gebleken dat wij elkaar kunnen versterken door uitwisseling van kennis over dit thema en door het beschikbaar stellen van bruiklenen. Maar dit geldt ook voor bijvoorbeeld Huis Doorn en Het Utrechts Archief. De tentoonstellingen van de 'Werkgroep Tentoonstellingen Erfgoedpartners' en de tentoonstellingscommissie van het Zeister Historisch Genootschap zijn van een hoog niveau. Zowel qua inhoud als vormgeving. De tijdsinvestering bij de voorbereiding is groot. Het streven is immers een kwalitatief hoogwaardige tentoonstelling neer te zetten. Deze inspanning genereert niet het aantal bezoekers dat men op grond hiervan zou mogen verwachten. Gezamenlijke marketing en communicatie zal de tentoonstelling die in Slot Zeist wordt gehouden, een groter publieksbereik bezorgen. Daarmee komt deze geschiedenis meer onder de aandacht van de bewoners van de provincie Utrecht.

Voor het onderwijs in de gemeente Zeist en de omringende plaatsen kan deze tentoonstelling heel educatief zijn. Het thema vluchteling is immers een actueel thema. Binnen de Werkgroep is deze kwaliteit niet aanwezig en moet gezocht worden in de samenwerking met de musea. Hetgeen de tentoonstelling een meerwaarde zal geven.

Belgenmonument & Gemeente Amersfoort; herdenking opvang Belgische vluchtelingen 2016.

Na aanvang Eerste Wereldoorlog vluchtten talloze Belgen naar het in de Eerste Wereldoorlogneutrale Nederland. Schattingen spreken van ongeveer één miljoen burgers en dertigduizend militairen.[2] De militairen werden aan de Nederlandse grens ontwapend. Voor zover ze niet in burgerkleden naar huis konden terugkeren, of proberen naar Engeland te ontkomen, werden ze in Nederland geïnterneerd. Ze werden in eerste instantie overgebracht naar kazernes, bijvoorbeeld naar de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort, waar op 13 oktober 1914 in totaal 16.500 Belgische militairen waren ondergebracht. Op 5 oktober 1916 werd door de 'Centrale Commissie der Werkscholen van de geïnterneerde Belgen in Nederland' aan het college van B&W van Amersfoort een voorstel gestuurd om een gedenkteken op te richten als blijk van waardering voor de genoten gastvrijheid. Op 10 oktober 1916 ging de gemeenteraad unaniem akkoord. Gemeente Amersfoort bereid een herdenkingsplechtigheid bij het Belgenmonument te Amersfoort voor op 10 oktober 2016. Dan is het

100 jaar gelden, dat de gemeenteraad van Amersfoort akkoord ging met bouw van het Belgenmonument. De voorbereiding van deze herdenking gebeurt in overleg met het Belgische Instituut voor Veteranen (IV-INIG/IV-NIOOO) en de heer Paul Breyne, commissaris-generaal belast met de federale coördinatie van de plechtigheden voor de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. De herdenking zal plaatsvinden bij het Belgenmonument in Amersfoort. Op dit moment wordt verkend of de Belgische en Nederlandse vorstenhuizen daarbij aanwezig willen zijn. Gemeente Amersfoort zet stappen om in 2016 ter ondersteuning van die herdenking in 2016 een zogenaamd Belgenjaar te organiseren, waarbij allerlei evenementen in het teken van België staan.

Museum Flehite, Amersfoort

In 1914 is Amersfoort overspoeld door Belgische soldaten en hun gezinnen: 19.000 mensen op een bevolking van 25.000. Niet toevallig staat hier ook het nationale Belgenmonument. De gemeente Amersfoort wil vooral van 2016 een feestelijk jaar maken rond de restauratie van het monument.

Tentoonstelling 28.9.2014-4.1.2015

Museum Flehite brengt eerst een historische tentoonstelling, waarin de vluchtelingen in het kader van de oorlog worden gepresenteerd. Het museum heeft een rijke collectie rond de Belgen, met zowel kunst als geschiedenis. Dit zijn enerzijds voorwerpen die een beeld geven van de opvang, zoals bouwtekeningen van de barakken, anderzijds de kunst en souvenirs die zij zelfmaakten. Verder zijn er films beschikbaar. Het plan is om de beleving te versterken door het nabouwen van een tent of enkele Britsen van soldaten. Ook willen we een Zweeds huisje voor een Belgisch gezin nabouwen.

Tentoonstelling 2016

In 2016 volgt een tentoonstelling van werk van kunstenaars onder de vluchtelingen, met name het werk van Rik Wouters (Vlaamse expressionisten). Dit werk bestaat uit schilderijen, aquarellen, tekeningen en beelden. Met Maarten Jager (Galerie Quintessens, De Telegraaf) is afgesproken dat hij dan gastconservator is.

Nieuw onderzoek

Historicus Jeanette Pors heeft artikelen geschreven over de vluchtelingen voor een Thematijdschriften (verschijnt voorjaar '14) en over de burgervluchtelingen voor het jaarboek Flehite (november '14).

Amersfoort-België

Eind 2014 besteden ook kunsthall KAdE en architectuurcafé Fasade aandacht aan Belgische kunst. In een culturele week/maand Amersfoort-België kunnen cultuurcollega's (film, theater, muziek) en winkeliers aanhaken.